

Vergi Yüğü ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1988-2011 Türkiye Örneği

Fatih MANGIR*
Hasan Murat ERTUĞRUL**

Özet

Bu çalışmada Türkiye 'de vergi yüğü ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki 1988–2011 dönemi için araştırılmış ve Pesaran (2001) tarafından önerilen sınır testi eş bütünleşme analizi ile vergi yükünün GSYH üzerindeki uzun dönem ilişkisi araştırılmıştır. Daha sonra ARDL yöntemiyle vergi yüğü ile GSYH arasında uzun ve kısa dönem ilişkiler analiz edilmiştir. Model sonuçlarına göre vergi yüğü ile GSYH arasında eş bütünleşme bulunmuş, ARDL model sonuçlarına göre ise uzun ve kısa dönemde vergi yüğü ile GSYH arasında istatistiksel olarak negatif ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak Türkiye 'de vergi yükünün artırılması yönünden uygulamaların büyümeyi negatif etkilediği yönünde sonucun içsel büyüme teorisinin vergi politikaları hakkında öne sürdüğü görüşlerle örtüştüğü görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bütçe Politikası, Vergi Yüğü, Büyüme, ARDL Testi

Tax Burden and Economic Growth: 1989-2011 Turkey Experience

Abstract

In this study the relation between tax burden and GDP was investigated for the period 1988-2011 and co-integration analysis with Pesaran bounds testing (2001) is applied to estimate long term effect of tax burden on GDP. And then to the existence of long and short run relationships between GDP and tax burden, auto-regressive distributed lag (ARDL) bounds approach was employed. Results suggest that the existence of co-integration relationship between GDP and tax burden and the short and long run results indicate that tax burden is statistical significant and negatively affects economic growth. As a result, the negative effect of applications to increase

* Yrd.Doç.Dr., Selçuk Üniversitesi, İktisat Bölümü, fmangir@selcuk.edu.tr

** Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisat Bölümü, murat.ertugrul@hazine.gov.tr

the tax burden stated by the theory of endogenous growth is overlapping with our test results.

Key Words: Budget Policy, Tax Burden, Growth, ARDL Boundary Test

JEL Classification Codes: C1, E6, H0

Giriş

Maliye politikası ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin yönü hakkındaki teorileri genel olarak ikiye ayırmak mümkündür. Neo-klasik yaklaşım, maliye politikası araçlarının, ekonomik büyüme üzerinde uzun vadede bir etkisinin olmadığını söylerken içsel büyüme teorileri maliye politikası araçlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin olduğunu ifade etmektedir (Yanpar, 2007:21). Neo-klasik büyüme modeli çerçevesinde Solow (1956), vergilendirmenin uzun dönem büyüme üzerinde etkisinin olmadığını savunmaktadır. Neoklasik modelde devletin, örneğin tasarruf oranlarını artırmaya yönelik politikalar uygulaması pek gerekli ve anlamlı bulunmaz (Kirbitçioğlu, 1999:14). Neo-klasik büyüme modelinde (Solow ve Swan gibi) üretimdeki artışın nedeni sermaye ve emek artışı olup yüksek tasarruf oranları sadece durağan durum gelir seviyesini artırır bu yüzden büyüme üzerindeki etkisi geçicidir. Bunun nedeni ise ekonominin azalan verimler yasasına tabi olmasıdır. Bununla birlikte ekonomik büyümenin dışsal olarak teknolojik gelişmelerdeki değişme tarafından belirlendiği Neo-Klasik modellerde kamu harcamaları ekonomik büyümeyi etkilememektedir (Kar ve Taban, 2003:148).

Buna karşılık içsel büyüme (endojen) modeli çerçevesi ülkelerin uyguladıkları vergi politikaları büyüme üzerinde etkili olacaktır. İçsel büyüme teorisi kamu politikalarına büyüme alanında önemli görevler yüklemektedir (Yülek, 1997:11). İçsel büyüme teorisi çerçevesinde tanımlanan modellerde uzun dönem durağan durum büyüme hızı yeniden üretilebilir sermayenin birikimi tarafından belirlenir. Dolayısıyla sermaye birikimini engelleyici her türlü vergi politikası büyüme oranını azaltıcı bir etkiye sahiptir (Açıkgöz, 2006:94).

Ülkelerin uyguladıkları vergi politikalarının ekonomik nedenleri ve vergi sistemleri farklılık arz etmektedir. Bu yüzden tarihsel süreç içerisinde bazı ülkeler vergi oranlarını önemli miktarda artırırken bazı ülkeler vergi oranlarını yükseltmeyi tercih etmemişlerdir. Benzer şekilde bazı ülkeler katma değer vergileri artırırken bazıları kurumlar vergisi uygulamalarına ağırlık vermişlerdir. Tıpkı ülke uygulamalarındaki farklılık gibi literatürde de vergi gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik çalışmalar giderek artmış ancak sonuçlar farklılık göstermiştir.¹ Buna karşın literatür incelendiğinde vergi politikası ile büyüme arasındaki ilişkiyi vergi yükü ile açıklayan çalışmalara çok az rastlanmıştır.

¹ Marsden (1983), yapmış olduğu çalışmada vergi yükünün ekonomik büyümedeki dalgalanmayı açıklamada önemli bir değişken olduğu yönünde bulgulara ulaşmıştır. Summer ve Carroll (1987), ABD ve Kanada arasındaki tasarruf oranları farklılığını tespit etmek için yaptıkları regresyon çalışmalarında vergi teşviklerini tasarruf oranları farklılığı açıklayıcı değişkeni olarak tespit etmişlerdir. Dahan ve Hercowitz (1998), İsrail ekonomisi için yaptıkları çalışmada 1960-1994 yılları arasında uygulanan vergi oranları artışının tasarruf oranlarını azalttığı yönünde sonuçlara ulaşmışlardır. Diğer negatif yönlü çalışmalar; Cashin (1995), Engen ve Skinner (1996), Leibfritz, Thornton ve Bibbee (1997), Bleaney, Gemmell ve Kneller (2000), Folster ve Henrekson (2000), Bassani, Scarpetta, Hemmings (2001) biçiminde özetlenebilir. Başarılı vergi politikasının ekonomik büyümeyi artırdığı yönünde çalışmalar ise

Bu çalışmada vergi politikasının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi vergi yükü göstergesi ile tahmin edilmeye çalışılarak literatürdeki boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Bu ilişkiyi tespit edebilmek için Paseran vd. (2001)'in geliştirdiği sınır testi yaklaşımı kullanılmıştır. Birinci bölümde ikinci bölümde kullanılan model ve veri seti tanıtılmış olup üçüncü bölümde uygulanan yöntem ve tahmin sonuçlarına yer verilmiştir. Son bölüm olan dördüncü bölümde de çalışmanın bulguları yer almaktadır.

1. Model ve Veri Seti

Çalışmada Türkiye'de vergi yükü ekonomik büyüme ilişkisi 1988-2011 dönemi için incelenmiştir. Çalışmada vergi yükü ve GSYH serileri kullanılmış olup GSYH serisi Türkiye İstatistik Kurumundan, vergi yükü serisi ise OECD vergi veri tabanından temin edilmiştir. Uygulamalı analiz 1988-2011 dönemini kapsamaktadır. Çalışmada ölçeği küçültmek için seriler doğal logaritmaları alınarak modellenmiş, vergi yükü serisi LVY ve GSYH serisi ise LY olarak gösterilmiştir.

Uygulamalı analizde ilk önce kullanılan serilerin durağanlıkları uygulamalı literatürde sıklıkla kullanılan ADF ve PP testleri yardımıyla incelenmiştir.

Serilerin durağanlıkları incelendikten sonra Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen sınır testi yaklaşımı ile vergi yükü ve GSYH arasındaki eş bütünleşme ilişkisi incelenmiştir. Engle ve Granger (1987), Johansen (1988) ve Johansen ve Juselius (1990) tarafından önerilen eşbütünleşme testleri için tüm serilerin düzeyde durağan olmamaları ve aynı derecede farkı alındığında durağan hale gelmeleri gerekir. Eğer ilgili çalışmada serilerden bir veya daha fazlası düzey halinde durağan yani $I(0)$ ise bu testler ile eş bütünleşme ilişkisi araştırılmamaktadır (Karagöl, Erbaykal ve Ertuğrul, 2007). Sınır testi yaklaşımında durağanlık bakılmaksızın seriler arasında eş bütünleşme ilişkisinin varlığı araştırılabilmektedir. Sınır testinin tercih edilmesinin önemli bir sebebi ise sınır testi yaklaşımının düşük örneklem sayısı ile da sonuçlar vermesidir (Narayan ve Narayan, 2004). Son olarak ise ARDL modeli kullanılarak vergi yükü ile GSYH ve ekonomik büyüme arasındaki uzun ve kısa dönem ilişkiler analiz edilerek uygulamalı analiz tamamlanmıştır. Ayrıca modeller tahmin edilirken E-wievs 6.0 ve Microfit paket programından faydalanılmıştır.

Kim (1992), King ve Rebelo (1990), Jones ve diğerleri (1993) çalışmalarıdır (Şiriner ve Doğru: 2006:45). Ayrıca Lucas (1990), Engen ve Skinner (1992), Garrison ve Lee (1992), Koester ve Kormendi (1989) ve Rebelo (1993) çalışmalarında vergilemenin ekonomik büyüme üzerinde etkisi olmadığını belirtmektedirler (Mutaşcu ve Dānuleşiu, 2011:95). Durkaya ve Ceylan (2006), Türkiye için 1980-2004 dönemine ait yıllık verilerle yaptıkları çalışmada dolaysız vergilerle ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensel ilişkisi tespit edilirken aynı ilişki dolaylı vergiler ile ekonomik büyüme arasında bulunamamıştır. Yılmaz ve Tezcan (2007)'in, 1980-2005 yıllık verilerle yaptığı çalışmada ise değişkenler arasında uzun süreli, pozitif yönlü ilişki olduğu belirlenmiştir. Temiz (2008) çalışmasında, Türkiye ekonomisinde 1960-2006 yılları arasında toplam vergi gelirleri ile GSMH ikilisinin uzun dönemde birlikte hareket ettiği, kısa dönemde ise GSMH büyüme oranından toplam vergi geliri büyüme oranına doğru bir nedenselliğin bulunduğunu göstermiştir. Gül ve Kenar (2009) çalışmasında, vergi gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi, Türkiye ve Avrupa Birliği üyesi olan 27 ülke verileriyle, 1980-2008 dönemi için panel veri yöntemi ile incelemiştir. Analiz sonucunda, vergi gelirleri ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemde eş-bütünleşme ilişkisinin var olduğu görülmüştür. Göçer vd. (2010) yaptıkları çalışmada 1924-2009 dönemi yıllık verileri kullanılarak sınır testi yaklaşımı ile kısa ve uzun dönemde vergi gelirleri ile büyüme arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Ünlükaplan ve Arısoy (2011)'un 1968-2006 yılları arasında yaptıkları çalışma gerek vergi yükü gerekse de vergi karmasının (dolaylı vergi hasılatı/dolaysız vergi hasılatı) reel GSMH ile uzun dönem ilişkisini doğrulamıştır.

2. Yöntem ve Ampirik Sonuçlar

2.1. Birim Kök Testi

Çalışmada, kullanılan serilerin durağanlıklarını incelemek için uygulamalı literatürde sıklıkla kullanılan Augmented Dickey-Fuller (ADF) (1979) ve Phillips ve Perron (PP) (1988) testlerinden yararlanılacaktır. ADF ve PP testlerinde serinin birim kök içerdiği sıfır hipotezine karşın serinin durağan olduğu alternatif hipotezi test edilmektedir. ADF ve PP birim kök testleri ile gecikme uzunlukları AIC (Akaike Information Criterion) kriteri kullanılarak belirlenmiştir.

Tablo 1’de birim kök testlerinin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 1: ADF ve PP Test Sonuçları

ADF Testi Sonuçları			
LY	-2.81	Δ LY	-3.27**
LVY	-2.95	Δ LVY	-4.99**
LY serisi için ADF kritik değerleri %1=-4.42 %5=-3.62		Δ LY ve Δ LVY serileri için ADF kritik değerleri %1=-2.64 %5=-1.96	
LVY serisi için ADF kritik değerleri %1=-3.75 %5=-3.00		**%5 anlamlılık düzeyi, **%1 anlamlılık düzeyi	
PP Testi Sonuçları			
LY	-2.86	Δ LY	-3.30**
LVY	-2.92	Δ LVY	-9.29**
LY serisi için PP kritik değerleri %1=-4.42 %5=-3.62		Δ LY ve Δ LVY serileri için ADF kritik değerleri %1=-2.64 %5=-1.96	
LVY serisi için PP kritik değerleri %1=-3.75 %5=-3.00		**%5 anlamlılık düzeyi, **%1 anlamlılık düzeyi	

ADF ve PP testlerinde temel hipotez serinin birim köke sahip olması şeklindedir. LY ve LVY serileri için düzey halde hesaplanan değerler tablo kritik değerlerden gerek ADF gerekse PP testine göre mutlak değer olarak küçük, birinci farklarda ise hesaplanan değerler tablo kritik değerlerden mutlak değer olarak büyük bulunmuştur. Yani ADF ve PP testlerine göre seriler birinci mertebeden durağandır (I(1)).

2.2. Eşbütünlüşme Testi

Serilerin durağanlığı incelendikten sonra eş bütünlüşme analizi için Paseran (2001)’in geliştirdiği sınır testi kullanılmıştır. Sınır testi için ilk önce kısıtlanmamış hata düzeltme modeli (UECM) kurulmalıdır. UECM modelinin bizim çalışmamız için uyarlanmış hali aşağıda 1 numaralı eşitlikte gösterilmektedir.

$$\Delta LY_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \alpha_{1i} \Delta LY_{t-i} + \sum_{i=0}^m \alpha_{2i} \Delta LVY_{t-i} + \alpha_3 LY_{t-1} + \alpha_4 LVY_{t-1} + a_5 t + \mu_t \quad (1)$$

(1) numaralı denklemde yer alan UECM modelinde t trend değişkenini, m gecikme sayısını göstermektedir. Çalışmada gecikme sayısının belirlenmesi için Akaike ve Schwarz bilgi kriterlerinden faydalanılmış olup bu kriterleri en küçük yapan gecikme uzunluğu modelin gecikme uzunluğu olarak belirlenmiştir. Eş bütünlüşme ilişkisinin varlığının test edilmesi için bağımlı ve bağımsız değişkenlerin birinci dönem gecikmelerine F testi yapılır. Bu test için temel hipotez ($H_0: \alpha_3 = \alpha_4 = 0$)

şeklinde kurulur ve hesaplanan F istatistiği Pesaran (2001)'daki tablo alt ve üst kritik değerleri ile karşılaştırılır. Hesaplanan F istatistiği Pesaran alt kritik tablo değerinden düşük ise seriler arasında eş bütünlüşme ilişkisi bulunmaz iken hesaplanan F istatistiği alt ve üst tablo kritik değeri arasındaysa kesin bir yorum yapılamamaktadır. Eğer hesaplanan F istatistiği tablo üst kritik değerinin üzerindeyse seriler arasında eş bütünlüşme ilişkisi vardır (Karagöl, Erbaykal ve Ertuğrul, 2007).

Çalışmada maksimum gecikme uzunluğu 3 olarak alınmış ve Schwarz kriterine göre gecikme sayısı 1 olarak belirlenmiştir.² UECM modelinde gecikme sayısı belirlendikten sonra sınır testi yaklaşımıyla seriler arasında eşbütünlüşme ilişkisi araştırılmıştır. Tablo 2, sınır testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 2: Sınır Testi Sonuçları

K	F istatistiği	%5 anlamlılık düzeyindeki kritik değerler	
		Alt Sınır	Üst Sınır
1	8.73	6.56	7.30

K (1) numaralı denklemdeki bağımsız değişken sayısıdır. Kritik değerler Pesaran vd. (2001:300)'deki Tablo CI(v)'ten alınmıştır.

Tablo 2'de görüldüğü üzere hesaplanan F istatistiği Pesaran'ın üst kritik değerini aştığı için vergi yüğü ve GSYH serileri arasında eşbütünlüşme ilişkisi tespit edilmiştir.

2.3. ARDL Modeli

Seriler arasında eşbütünlüşme ilişkisi tespit edildikten sonra vergi yüğü ile GSYH ve ekonomik büyüme arasında uzun ve kısa dönem ilişkileri belirlemek için ARDL (Autoregressive Distribution Lag) modeli kurulmuştur.

ARDL modelinin çalışmamıza uyarlanmış hali aşağıda (2) numaralı denklemde gösterilmektedir.

$$LY_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \alpha_{1i} LY_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_{2i} LVY_{t-i} + \mu_t \quad (2)$$

ARDL modelinde gecikme sayılarının belirlenmesi için Schwarz bilgi kriterinden yararlanılmış olup Tablo 3'ten görülebileceği gibi ARDL(3,1) modeli uygun ARDL modeli olarak seçilmiştir. ARDL(3,1) modeli sonuçları aşağıda Tablo 3'te sunulmaktadır.

² 1 gecikmeyle oluşturulan UECM modelinde ardışık bağımlılık sorunu LM testi ile incelenmiş olup ardışık bağımlılık sorununa rastlanmamıştır Test sonuçları yazarlardan talep edilebilir.

Tablo 3: ARDL(3,1) Modelinin Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	T istatistiği
LY(-1)	-0.653	2.827**
LY(-2)	0.005	0.021
LY(-3)	-0.624	-2.216*
LVY	-0.091	-2.508**
LVY(-1)	-0.110	-2.273*
C	17.676	2.814**
T	0.038	2.924**
Tanımsal Denetim Sonuçları		
R^2	0.98	
\bar{R}^2	0.97	
X^2_{BG}	0.179[0.672]	
$\chi^2_{NORM} (2)$	0.634[0.728]	
$\chi^2_{WHITE} (1)$	0.252[0.616]	
$X^2_{RAMSEY} (1)$	2.431[0.105]	

*%5, **%1'de anlamlılığı gösterir

X^2_{BG} , χ^2_{NORM} , χ^2_{WHITE} , X^2_{RAMSEY} sırasıyla otokorelasyon, normallik, değişen varyans ve model kurma hatası sınaması istatistikleridir.

ARDL (3,1) modelinden hesaplanan uzun dönem katsayıları Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4: ARDL(3,1) Modelinin Uzun Dönem Katsayıları

Değişkenler	Katsayı	T istatistiği
LVY	-0.208	-2.529**
C	18.304	34.461**
T	0.039	24.700**

*%5, **%1'de anlamlılığı gösterir

Tablodaki sonuçlar vergi yükü ile büyüme arasında uzun dönemde beklendiği gibi negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Model logaritmik olarak kurulduğu için katsayı esneklik değerini vermektedir. Uzun dönem ARDL modeli sonuçlarına göre uzun dönemde vergi yükünde %1'lik artış, GSYH'de %0,21 oranında azalışa yol açmaktadır.

Değişkenler arasındaki kısa dönemli ilişkinin araştırılması için ARDL yaklaşımına dayalı hata düzeltme modelinin çalışmamıza uyarlanmış hali aşağıda (3) numaralı denklemde gösterilmektedir.

$$\Delta LY_t = \alpha_0 + \alpha_1 EC_{t-1} + \sum_{i=1}^m \alpha_{2i} \Delta LY_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_{3i} \Delta LVY_{t-i} + \mu_t \quad (3)$$

ARDL(3,1) modelinden elde edilen hata düzeltme modeli sonuçları Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5: ARDL(3,1) Yaklaşımına Dayalı Hata Düzeltme Modeli Sonuçları

	Katsayı	T istatistiği
DLY(-1)	0.619	1.803
DLY(-2)	0.624	2.216*
DLVY	-0.091	-2.508**
C	17.676	2.814**
T	0.038	2.924**
ECT(1)	-0.965	-2.865**

*%5, **%1'de anlamlılığı gösterir.

Tablo 5'de yer alan kısa dönemli hata düzeltme denkleminde vergi yükü ve ekonomik büyüme arasında kısa dönemde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Hata düzeltme modeli sonuçlarına göre vergi yükünün büyümesindeki 1 puanlık bir artış, GSYH büyüme oranında 0,09 puanlık azalışa yol açmaktadır.

Tablo 6'daki EC_{t-1} değişkeni uzun dönem ilişkisinden elde edilen hata terimi serisinin bir dönem gecikmeli değeridir. Bu değişkenin katsayısı kısa dönemdeki dengesizliğin ne kadarının uzun dönemde düzeltileceğini göstermektedir. Hata düzeltme değişkeni ise beklendiği gibi negatif ve istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Hata düzeltme katsayısı modelde -0,96 olarak bulunmuştur. Bunun anlamı kısa dönemde uzun dönem dengeden bir sapma olması halinde, sistemin yaklaşık 1.041 yılda dengeye ulaşacağıdır.

Sonuç

Çalışmada Türkiye için vergi yükü büyüme ilişkisi 1988-2011 dönemi için incelenmiştir. Öncelikle serilerin durağanlıkları incelenmiştir. Durağanlık analizi için uygulamalı literatürde sıklıkla kullanılan ADF ve PP testleri kullanılmış, durağanlık testi sonuçlarına göre seriler I(1) bulunmuştur. Durağanlık analizinden sonra eş bütünleşme ilişkisi Peseran vd. (2001) tarafından önerilen sınır testi yaklaşımı ile incelenmiştir. Sınır testi sonuçlarına göre vergi yükü ve GSYH arasında eş bütünleşme ilişkisi bulunmuştur.

Uygulamalı analizde son olarak ARDL yöntemiyle vergi yükü ile GSYH ve ekonomik büyüme arasında uzun ve kısa dönem ilişkiler analiz edilmiştir. ARDL modeli sonuçlarına göre uzun dönemde vergi yükü GSYH'yi beklendiği gibi negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde etkilemektedir. Uzun dönem katsayısı -0,20 olarak bulunmuştur. Bunun anlamı uzun dönemde vergi yükündeki %1'lik bir artışın GSYH'yi %0,20 puan azaltacağıdır. Kısa dönemde ise vergi yükü büyümesi ile ekonomik büyüme arasında yine beklentiler dâhilinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Kısa dönem katsayısı -0,09 olarak bulunmuş olup bunun anlamı ise vergi yükünün büyümesindeki 1 puanlık artışın ekonomik büyümeyi 0,09 puan azaltacağıdır.

Sonuç olarak elde edilen bulgulara dayanarak Türkiye’de vergi yükünün artırılması yönünden uygulamaların büyümeyi negatif etkilediği yönünde sonuç içsel büyüme teorisinin vergi politikaları hakkında öne sürdüğü görüşlerle örtüşmektedir.

Kaynakça

- Açıkgöz, Ş. (2008), “Türkiye’de Vergi Gelirleri, Vergi Yapısı ve İktisadi Büyüme İlişkisi: 1968-2006”, *Ekonomik Yaklaşım*, 19(68), 91-113.
- Akdoğan, A. (2001), *Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aktan, C.C. (1997), *Anayasal İktisat*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Arıkan, Z. ve Bahçe, A.B. (2011), “OECD ve AB Üyesi Ülkelerde Vergi Sistemlerinin Stratejik Tasarımı: Karşılaştırmalı Ülke Analizi”, *İÜ İktisat Fakültesi Mecmuası*, 61(1), 28-80.
- Avcı, N. (1988), Bütçe ve Para Politikalarının Makro Ekonomik Etkileri, *Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu*, Maliye ve Gümrük Bakanlığı,
- Bassanini, A., Scarpetta, S. ve Hemmings, P. (2001), “*Economic Growth: The Role of Policies and Institutions*”, *OECD Economics Department Working Paper* 283.
- Can, İ. (2003), “Ekonomik Krizlere Karşı Uygulanması Gereken Vergi Politikası”, *Maliye Dergisi*, Sayı:142 (Ocak-Nisan).
- Cashin, P. (1994), “Government Spending, Taxes and Economic Growth,” *IMF Working Paper* WP/94/92, August.
- Dahan, M. ve Hercowitz, Z. (1998). “Fiscal Policy and Saving Under Distortionary Taxation”, *Journal of Monetary Economics*, 42(1), 25-45.
- Demircan, E.S. (2003), “Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 21, Temmuz-Aralık: 97-116.
- Durkaya, M. ve Ceylan, S. (2006), “Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme”, *Maliye Dergisi*, Sayı:150, Ocak-Haziran: 79-89.
- Ejder, H.L. (2000), “Türkiye’de Vergi Politikaları”, *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4:127-132.
- Engen, E.M. ve Skinner, J. (1996), “Taxation and Economic Growth,” *NBER Working Paper* No. 5826.
- Ertuğrul, H.M. (2006), Türkiye’de Sanayii Katma Değeri ve Enerji Tüketimi İlişkisi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez*, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ferimah, Y. ve Tezcan, N. (2007), “Vergi Hasılatı ve Sabit Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Olan Etkisi: Ekonometrik Bir İnceleme”, 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, 24-25 Mayıs, İnönü Üniversitesi Malatya.
- Fölster, S. ve Henrekson, M. (2001), “Growth Effects of Government Expenditure and Taxation in Rich Countries”, *European Economic Review* 45(8), 1501-1520.
- Göçer, İ., Mercan, M., Bulut, Ş. ve Dam, M.M. (2010), “Ekonomik Büyüme ile Vergi Gelirleri Arasındaki İlişki: Sınır Testi Yaklaşımı”, *Dumlupınar Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 28, 97-110.
- Gökbunar, A. (1997), “Türk Vergi Sisteminde Reform Gereği”, Prof.Dr. N. Sönmez’e Armağan, *DEÜ İİBF Maliye Bölümü Yayını*, İzmir, 301-324.
- Granger, W.J.C. ve Paul, N. (1974), “Spurious Regressions In Econometrics”, *Journal Of Econometrics*, 2(2), 111-120.

- Gujarati, N.D. (1999), *Temel Ekonometri* (Çev. Ü. Şenesen ve G.G. Şenesen), Literatür Yayınları, İstanbul.
- Gül E. ve Kenar, B. (2009), “AB Ülkeleri ve Türkiye’de Vergi Gelirleri ile Ekonomik Büyüme İlişkişi”, *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt 6.
- Kantarçı, H.B. ve Karacan, R. (2008), “Mali Disiplinin Sağlanması Açısından Türkiye IMF İlişkilerinin Değerlendirilmesi”, *Maliye Dergisi*, Sayı:155, Temmuz-Aralık, 144-158.
- Kar, M. ve Taban, S. 2003, “Türkiye’de Kamu Harcama Türlerinin Ekonomik Büyümeye Etkileri”, *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 58(3), 145-169.
- Karabulut, K. (2010), “Özal Dönemi Türkiye’nin Ekonomi-Politikęi”, Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi-1 Küresel Krizler Ve Ekonomik Yönetişim Bildiriler Kitabı.
- Karagöl, E., Erbaykal, E. ve Ertuğrul, H.M. (2007) Türkiye’de Ekonomik Büyüme ile Elektrik Tüketimi İlişkişi: Sınır Testi Yaklaşımı, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 8(1), 72-80.
- Kirbitçioğlu, A. (1998), “İktisadi Büyümenin Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri”, *AÜ SBF Dergisi*, 53/1-4:207-230.
- Kneller, R.M., Bleaney, F. ve Gemell, N. (1999), ‘Fiscal Policy and Growth: Evidence from OECD Countries’, *Journal of Public Economics*, 74, 171-190.
- Kumrulu, A. (1988), “Türkiye’de Vergi Politikası Gelişmeleri: Karar Alma Süreci ve Sapmalar (1950-1985)”, *AÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 40 (1-4), 193-235.
- Kurt, G. (1996), “Vergi Yüğü ve Ülkemizdeki Durum”, *Yaklaşım*, Sayı: 46, 111-115.
- Leibfritz, W.J. Thornton ve Bibbee, A. (1997), "Taxation and Economic Performance", *OECD Economics Department Working Papers*, No:176, OECD Publishing.
- Marsden, K. (1983), “Links between Taxes and Economic Growth”, *World Bank Staff Working Paper* No:605, The World Bank, Washington DC.
- Mutaşcu, M.I. ve Dănuleşu D.C. (2011), “Taxes and Economic Growth In Romania. A Var Approach”, *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 13(1), 94-105.
- Narayan, S. ve Narayan, P.K. (2004), “Determinants of Demand of Fiji’s Exports: An Empirical Investigation”, *The Developing Economics*, XVII-1 95-112.
- OECD (2010), Tax Report, Paris.
- Özel İhtisas Raporu (1992), TOBB Yayını, Ankara.
- Öztürk, İ. ve Ozonsoy, A. (2011), “Ücret Gelirleri Üzerindeki Vergi Yüğüünün Analizi”, *Maliye Dergisi*, Sayı:161 Temmuz-Aralık, 197-214.
- Pesaran, M.H., Shin, Y. ve Smith, R.J. (2001), “Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships” *Journal of Applied Econometrics*, 16:289-326.
- Phillips, C.B.P. ve Perron P. (1988), “Testing for a Unit Root in Time Series Regression”, *Biometrika*, 75(2), 336-346.
- Summers, L.H. ve Carroll, C. (1987) “Why is US National Saving So Low?” *Brookings Papers on Economic Activity*, 2, 607-642.
- Şiriner, İ. ve Doğru, Y. (2006), *Türkiye’de Büyümenin Ekonomi Politikęi 1980 Sonrası Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir İnceleme*, 1. Baskı, Ankara: Dipnot Yayınları.

- Temiz, D. (2008), “*Türkiye’de Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1960-2006 Dönemi*”, 2. Ulusal İktisat Kongresi, 20-22 Şubat, DEÜ İİBF İktisat Bölümü, İzmir.
- Ünlükaplan, İ. ve Arısoy, İ. (2011), “Vergi Yüğü ve Yapısı ile İktisadi Büyüme Arasındaki Dinamik Etkileşimler Üzerine Uygulamalı Bir Analiz”, METU Studies in Development, 38(1),71-100.
- Yanpar, A. (2007), Gelişmekte Olan Ülkelerde Büyüme Yönelimli Vergi Politikası, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.
- Yüce, M. (2004), “Kırgız Cumhuriyeti’nde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Tabi Oldukları Vergisel Mükellefiyetler”, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, Sayı: 2 Nisan.
- Yülek, M.A. “İçsel Büyüme Teorileri, Gelişmekte Olan Ülkeler ve Kamu Politikaları Üzerine” *Hazine Dergisi*, 6, 89-105.